

Робоча програма навчальної дисципліни «Політичні інститути та процеси в Україні». – Одеса: ОНУ, 2022. – 20 с.

Розробники:

Кройтор А.В. к.політ.н., доцент, доцент кафедри політології ОНУ імені І.І. Мечникова

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від. “29” 08 2022 р.

Завідувач кафедри _____ Василь ПОПКОВ

Погоджено із гарантом ОПП _____ Василь ПОПКОВ

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету МВПС

Протокол № 1 від. “30” 08 2022 р.

Голова НМК _____ Олег ХОРОШИЛОВ

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від. “28” серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ Василь ПОПКОВ

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології

Протокол № ____ від. “ ____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ Василь ПОПКОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 5 годин – 150 залікових модулів – 2 ІНДЗ* – 1	Галузь знань 05 - <u>Соціальні та поведінкові науки</u> Спеціальність 052 - <u>Політологія</u> Рівень вищої освіти: <u>II рівень, магістр</u>	Нормативна (ВНЗ/студента) <i>Дисципліни професійної і практичної підготовки</i>	
		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
		30 год.	14 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		100 год.	136 год.
		у т.ч. ІНДЗ*: 8 год.	
Форма підсумкового контролю: <i>Іспит</i>			

* – за наявності

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – ознайомити здобувачів із сучасними науковими парадигмами й підходами щодо соціально-політичних процесів в Україні, зокрема особливостями становлення та функціонування інститутів демократії у сучасному процесі політичної трансформації.

Предметом вивчення є перехідні політичні системи і процеси, які мають особливі функціональні й динамічні характеристики. Тому здійснення політичних, економічних і соціальних реформ повинно ґрунтуватися на ретельному вивченні як світового досвіду модернізації та демократичного транзиту, так і врахуванні національної специфіки, гармонійному поєднанні традицій та інновацій в суспільному і політичному житті.

Завдання курсу:

- ✓ окреслити стан наукових досягнень щодо розуміння сучасних соціально-трансформаційних процесів загалом і політичних трансформацій на пострадянському просторі;
- ✓ визначити специфіку політико-трансформаційних процесів в умовах нелінійної соціокультурної динаміки в Україні;
- ✓ охарактеризувати особливості й різновиди неоінституціоналізму та його впливу на розуміння політичних трансформацій в посткомуністичних країнах, зокрема в Україні;
- ✓ сформувати у здобувачів понятійно-категоріальний апарат для дослідження політичних трансформацій та політичних інститутів в Україні;
- ✓ забезпечити формування у студентів теоретичних уявлень про політичні зміни в Україні у процесі її демократизації;
- ✓ сформувати розуміння у студентів особливостей функціонування політичних інститутів, а також сучасний стан і перспективи розвитку трансформаційних процесів в Україні;
- ✓ забезпечити формування у студентів навиків самостійного аналізу, функціонування політичних інститутів та процесів демократичного транзиту в Україні.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

Зазальні:

ЗК02. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

Спеціальні (фахові) результати:

СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

СК04. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК05. Спроможність комплексно використовувати нормативу та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.

СК07. Спроможність ефективно виконувати політико -організаційні, експертно -аналітичні та консультаційні функції на національному та міжнародному рівні.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

✓ провідні теоретико-методологічні підходи щодо вивчення соціально політичних процесів у перехідних суспільствах, зокрема, загально-трансформаційного, соціокультурного, інституційного і неоінституційного, суб'єктно-діяльнісного тощо;

✓ основні етапи еволюції та сучасні інтерпретації інституційної теорії, її політико-прикладні аспекти в вітчизняних реаліях;

✓ понятійно-категоріальний апарат, що забезпечує дослідження трансформації політичної системи України;

✓ закономірності та шляхи трансформації політичних інститутів в Україні;

✓ специфіку політико-інституційних трансформацій в Україні та тенденцій формування нового інституційного порядку.

вміти:

✓ застосовувати сучасні теоретичні концепції і методи дослідження для аналізу політичної трансформації в Україні;

✓ використовувати сучасний категоріальний апарат щодо аналізу політичних процесів в Україні, їх природи, механізмів, рушійних сил;

✓ виокремлювати особливості політичної трансформації в Україні в контексті аналізу загального процесу демократизації у посткомуністичних країнах;

✓ визначати специфіку інституціональних відносин та практик в українській політиці, причини та наслідки переважання їх неформальних типів над формальними;

✓ застосовувати набуті теоретико-методологічні знання щодо моделювання й прогнозування окремих політичних процесів в Україні;

✓ розробляти власну стратегію вирішення криз політичного транзиту в Україні;

✓ встановлювати причинно наслідкові зв'язки сучасних політичних подій та явищ, що відбуваються в Україні;

Результати навчання:

ПРН 01. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.

ПРН 02. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.

ПРН 04. Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень.

ПРН 06. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

ПРН 07. Здійснювати управління складною діяльністю у сфері політики, політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні парадигми політичного розвитку та модернізації.

Тема 1 . Політичний процес: поняття, специфіка, рівні аналізу.

Взаємозв'язок статичного, функціонального і динамічного вимірів політичного життя. Поняття «система», «процес», «зміна» й «розвиток» в політології, їх зміст і співвідношення.

Політичний процес як об'єкт дослідження в політичній науці. Специфіка політичного процесу. Політичний факт, політична ситуація і політична подія як головні аналітичні змінні наукового спостереження щодо політичних процесів.

Рівні наукового аналізу політичних процесів та його різновиди. Різноманітні визначення політичного процесу, їх критичний аналіз.

Тема 2. Типологія політичних процесів.

Просторовий вимір політичних процесів як критерій їхньої типологізації. Діалектика взаємозв'язку глобальних, регіональних, національних та локальних процесів. Класифікація політичних процесів за критерієм цілісності (загальносистемні й часткові, базові та периферійні політичні процеси), їх різновиди. Режим і форма протікання політичних процесів як основа їх типології. Окремі наукові інтерпретації політичних процесів відкритого і закритого типу. Типологізація політичних процесів на основі соціокультурних та цивілізаційних ознак. Характерні риси і особливості внутрішньополітичного процесу в сучасній Україні.

Тема 3. Соціокультурні чинники політико-трансформаційних процесів.

Політичні трансформації в світлі соціокультурної парадигми. Аксіологічна трансформація як один з компонентів політико-трансформаційного процесу. Коеволюційний характер взаємозв'язку інституційних і соціокультурних складових трансформації політичної системи суспільства. Соціокультурні конфлікти перехідної доби: українські політичні реалії.

Тема 4. Політичні трансформації в Україні: основні тенденції та проблеми.

Визначення основних характеристик політико-трансформаційного процесу в пострадянській Україні зарубіжними й вітчизняними дослідниками: амбівалентність результатів, циклічність та інверсійність політико-режимних змін, «приватизація» держави, переважаючі неформальні інститути понад формальними. Поняття субститутів, ознаки та наслідки їх розповсюдження в політичному житті України. Внутрішні та зовнішні чинники гальмування демократичного розвитку України. Проблема

повернення до авторитаризму й потенціалу демократичного розвитку. Криза ідентичності та її прояви у процесі політичної трансформації. Криза легітимності як виклик процесу демократизації. Криза участі в умовах політичної трансформації та розвитку політичної активності громадян. Криза реалізації політичних рішень в умовах демократичного транзиту. Криза розподілу як складова політичної трансформації.

Тема 5. Концепція неопатрімоніалізму: вітчизняні реалії.

Концепція неопатрімоніалізму як альтернатива транзитологічним пояснювальним моделям. Теоретичні витoki концепції неопатрімоніалізму: синтез сучасних досягнень макроісторичної соціології, неоінституціоналізму й порівняльної політології (Ш.Ейзенштадт, Г.Рот, Р.Теобальд). Реінтерпретація інверсійних траєкторій розвитку в умовах пострадянських трансформацій в концепції неопатрімоніалізму. Ключові елементи пострадянського розвитку України – незакінчене національне будівництво й раціонально-бюрократична трансформація держави.

Змістовий модуль 2. Інституційний вимір політичних трансформацій в Україні

Тема 6. Інституційна теорія: еволюція, напрямки, сучасні політологічні проблеми.

Етапи еволюції інституційної методології. Порівняльна характеристика традиційного й «нового» інституціоналізму. Поняття й основні функції інститутів у неоінституційній теорії. Основні напрямки й різновиди неоінституціоналізму: нормативний, історичний, інституціоналізми раціонального вибору, соціологічний (когнітивний, дискурсивний, конструктивістський, мережевий). Потенціал і границі можливостей різноманітних версій неоінституційної методології.

Категорії політико-інституційного аналізу та їх застосування в політичних дослідженнях: «інституційне середовище», «інституційна невизначеність», «інституційна рівновага», «транзакційні витрати», «інституційні пастки», «інституційний дизайн», «інституційний порядок».

Тема 7. Парламентаризм в Україні у процесі демократичного транзиту.

Сутність парламентаризму. Функції парламенту як основного інституту представницької демократії. Особливості інституціоналізації парламентаризму в Україні в умовах політичної трансформації.

Конституційний процес як складова процесу політичного транзиту в Україні. Конституційні засади функціонування інститутів демократії в Україні.

Тема 8. Політичні партії в Україні як інститут демократії.

Гене́за партійної системи України в умовах демократизації. Особливості політичних партій України як інституту демократії. Демократизація внутрішньопартійної взаємодії як чинник політичної трансформації в Україні. Деідеологізація політичних партій в Україні: причини, особливості.

Тема 9. Неформальні політичні в умовах демократичного транзиту України.

Сутність і роль неформальних інститутів у політиці. Зміст, взаємозв'язок і співвідношення неформальних інститутів, неформальних відносин і неформальних практик, їх різновиди. Функції неформальних правил та інститутів. Неформальні політичні відносини, норми, практики та інститути в сучасній Україні. Типологія неформальних інститутів за критеріями їх взаємодії з формальними (Г.Хелмке і С.Левицьки).

Тема 10. Інституційний дизайн української політики.

Поняття інституційного дизайну. Конституційний лад і конституційний процес в Україні. Конституційні норми і реальні відносини: суперечності та шляхи їх подолання. Проблема вибору форми правління у молодих демократіях. Характеристика держави як базового політичного інституту з позицій нового інституціоналізму. Особливості формування інституційного дизайну держав т. зв. «сірої зони».

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Л	п/с	Ла б	Ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Політичний процес: сутність та сучасні реалії України										
Тема 1. Політичний процес: поняття, специфіка, рівні аналізу.	12	2	2	0	8	11	1	0	0	10
Тема 2. Типологія політичних процесів.	14	4	2	0	8	11	1	0	0	10
Тема 3. Соціокультурні чинники політико-трансформаційних процесів.	14	4	2	0	8	11	1	0	0	10
Тема 4. Політичні трансформації в Україні: основні тенденції та проблеми.	12	2	2	0	8	11	1	0	0	10
Тема 5. Концепція неопатрімоніалізму : вітчизняні реалії.	12	2	2	0	8	12	2	0	0	10
Разом за змістовим модулем 1	64	14	10	0	40	56	6	0	0	50
Змістовий модуль 2. Інституційний вимір політичних трансформацій в Україні.										
Тема 6. Інституційна теорія: еволюція, напрямки, сучасні політологічні проблеми.	12	2	2	0	8	11	1	0	0	10
Тема 7.	14	4	2	0	8	11	1	0	0	10

Парламентаризм в Україні у процесі демократичного транзиту.										
Тема 8. Політичні партії в Україні як інститут демократії.	14	4	2	0	8	12	2	0	0	10
Тема 9. Неформальні політичні інститути в умовах демократичного транзиту України.	12	2	2	0	8	12	2	0	0	10
Тема 10. Інституційний дизайн української політики.	14	4	2	0	8	12	2	0	0	10
Разом за змістовим модулем 2	66	16	10	0	40	58	8	0	0	50
ІНДЗ*	20	0	0	0	20	36	0	0	0	36
Усього годин	150	30	20	0	100	150	14	0	0	136

* – за наявності

5. Теми семінарських занять

Таких видів занять не передбачено програмою курсу.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Політичний процес: поняття, специфіка, рівні аналізу.	2
2	Типологія політичних процесів.	2
3	Соціокультурні чинники політико-трансформаційних процесів.	2
4	Політичні трансформації в Україні: основні тенденції та проблеми.	2
5	Концепція неопатрімоніалізму: вітчизняні реалії.	2
6	Інституційна теорія: еволюція, напрямки, сучасні політологічні проблеми.	2
7	Парламентаризм в Україні у процесі демократичного транзиту.	2
8	Політичні партії в Україні як інститут демократії.	2
9	Неформальні політичні інститути в умовах демократичного транзиту України.	2
10	Інституційний дизайн української політики.	2

7. Теми лабораторних занять

Таких видів занять не передбачено програмою курсу

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1.	Тема 1. Політичний процес: поняття, специфіка, рівні аналізу. [1,2]	8
2.	Тема 2. Типологія політичних процесів. [1,3]	8
3.	Тема 3. Соціокультурні чинники політико-трансформаційних процесів. [1,3]	8
4.	Тема 4. Політичні трансформації в Україні: основні тенденції та проблеми. [1,3]	8
5.	Тема 5. Концепція неопатрімоніалізму: вітчизняні реалії.[1,2,3]	8
6.	Тема 6. Інституційна теорія: еволюція, напрямки, сучасні політологічні проблеми. [1,2,3]	8
7.	Тема 7. Парламентаризм в Україні у процесі демократичного транзиту. [1,2,3]	8
8.	Тема 8. Політичні партії в Україні як інститут демократії. [1,2,3]	8
9.	Тема 9. Неформальні політичні інститути в умовах демократичного транзиту України. [1,2,3]	8
10.	Тема 10. Інституційний дизайн української політики. [1,2,3]	8
11.	ІНДЗ: розробка презентації та есе, аналітичних записок	20
12.	Разом	100

До самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;

[2] – написання рефератів, есе, аналітичних записок;

[3] – підготовка презентацій.

9. Методи навчання

Для розв'язання учбово-професійних завдань навчальної дисципліни застосовано комплексний підхід до діяльності у процесі навчання. Використовуються класичні дидактичні методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (лекція-пояснення, бесіда, контроль, самоконтроль, взаємоконтроль і т.п.)

Основні форми (методи) проведення занять – це різні формати занять: теоретичне обговорення питань, дискусія, презентаційна робота і т.д.

10.Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль проводиться під час лекційно – практичних занять, а також виконуючи окремі самостійні (індивідуальні) завдання.

Періодичний контроль передбачає написання контрольної роботи за змістовними модулями робочої програми.

Підсумковий контроль складається з результатів поточного контролю плюс письмова робота – написання аналітичних записок та есе, презентації відповідно до тематики дослідження.

Для тих студентів, які не виконали програму курсу з будь-яких причин, проводиться іспит відповідно до питань підсумкового контролю.

Основні форми контролю – співбесіда, перевірка письмової роботи та презентації, іспит.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом на підставі наданої викладачем літератури; вільно та аргументовано викладає вивчений матеріал під час усних виступів та письмових відповідей; повністю розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому додаткову літературу; висловлює свої думки, робить висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки. Здобувач проявляє креативний підхід до виконання індивідуальних завдань та самостійної роботи; проводить аналіз та порівняння вивченого матеріалу.	творчо розкриває сутність практичних питань під час семінарського заняття, використовуючи додаткову літературу; використовує теоретичні знання при виконання індивідуальної та самостійної роботи; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре	добре володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; вільно використовує категоріальний апарат дисципліни; при представленні деяких питань не вистачає аргументації відповіді та застосування додаткової, самостійно вивченої інформації; допускаються при цьому окремі дрібні неточності.	правильно відповів на більшість запитань від викладача; виконав всі індивідуальні та самостійні завдання, але не достатньо повно їх розкрив та не використав додаткову літературу.

Задовільно	володіє навчальним матеріалом та категоріальним апаратом на початковому рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час відповідей та не надає аргументації щодо них.	має елементарні навички виконання завдання; правильно відповідає на половину запитань; виконав на достатньо примітивному рівні індивідуальні та самостійні завдання.
Незадовільно з можливістю повторного складання	студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; не володіє категоріальним апаратом; не може надати чітких відповідей та робити висновки.	не виконав індивідуального та самостійних завдань, але може дати відповідь на декілька питань для підсумкового контролю.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє категоріальним апаратом та навчальним матеріалом	не виконав індивідуальне та самостійні завдання та не може дати відповідь на жодне питання з підсумкового контролю

11. Питання для підсумкового контролю

1. Взаємозв'язок статичного, функціонального і динамічного вимірів політичного життя.
2. Поняття «система», «процес», «зміна» й «розвиток» в політології, їх зміст і співвідношення.
3. Політичний процес як об'єкт дослідження в політичній науці. Специфіка політичного процесу.
4. Політичний факт, політична ситуація і політична подія як головні аналітичні змінні наукового спостереження щодо політичних процесів.
5. Рівні наукового аналізу політичних процесів та його різновиди.
6. Просторовий вимір політичних процесів як критерій їхньої типологізації.
7. Діалектика взаємозв'язку глобальних, регіональних, національних та локальних процесів.
8. Класифікація політичних процесів за критерієм цілісності (загальносистемні й часткові, базові та периферійні політичні процеси), їх різновиди.
9. Режим і форма протікання політичних процесів як основа їх типології.
10. Окремі наукові інтерпретації політичних процесів відкритого і закритого типу.
11. Типологізація політичних процесів на основі соціокультурних та цивілізаційних ознак.
12. Характерні риси і особливості внутрішньополітичного процесу в сучасній Україні.
13. Політичні трансформації в світлі соціокультурної парадигми.

14. Аксіологічна трансформація як один з компонентів політико-трансформаційного процесу.
15. Коеволюційний характер взаємозв'язку інституційних і соціокультурних складових трансформації політичної системи суспільства.
16. Соціокультурні конфлікти перехідної доби: українські політичні реалії.
17. Визначення основних характеристик політико-трансформаційного процесу в пострадянській Україні.
18. Поняття субститутів, ознаки та наслідки їх розповсюдження в політичному житті України.
19. Внутрішні та зовнішні чинники гальмування демократичного розвитку України.
20. Проблема повернення до авторитаризму й потенціалу демократичного розвитку.
21. Концепція неопатрімоніалізму як альтернатива транзитологічним пояснювальним моделям.
22. Теоретичні витoki концепції неопатрімоніалізму: синтез сучасних досягнень макроісторичної соціології, неінституціоналізму й порівняльної політології (Ш. Ейзенштадт, Г.Рот, Р. Теобальд).
23. Реінтерпретація інверсійних траєкторій розвитку в умовах пострадянських трансформацій в концепції неопатрімоніалізму.
24. Ключові елементи пострадянського розвитку України.
25. Етапи еволюції інституційної методології.
26. Порівняльна характеристика традиційного й «нового» інституціоналізму.
27. Поняття й основні функції інститутів у неінституційній теорії.
28. Основні напрямки й різновиди неінституціоналізму: нормативний, історичний, інституціоналізми раціонального вибору, соціологічний (когнітивний, дискурсивний, конструктивістський, мережевий).
29. Потенціал і межі можливостей різноманітних версій неінституційної методології.
30. Категорії політико-інституційного аналізу та їх застосування в політичних дослідженнях: «інституційне середовище», «інституційна невизначеність», «інституційна рівновага», «транзакційні витрати», «інституційні пастки», «інституційний дизайн», «інституційний порядок».
31. Сутність поняття парламентаризму його основний зміст.
32. Функції парламенту як основного інституту представницької демократії.
33. Особливості інституціоналізації парламентаризму в Україні в умовах політичної трансформації.
34. Конституційні засади функціонування інститутів демократії в Україні.
35. Генеза партійної системи України в умовах демократизації.
36. Особливості політичних партій України як інституту демократії.

37. Демократизація внутрішньопартійної взаємодії як чинник політичної трансформації в Україні.
38. Деідеологізація політичних партій в Україні: причини, особливості.
39. Сутність і роль неформальних інститутів у політиці.
40. Зміст, взаємозв'язок і співвідношення неформальних інститутів, неформальних відносин і неформальних практик, їх різновиди.
41. Функції неформальних правил та інститутів.
42. Неформальні політичні відносини, норми, практики та інститути в сучасній Україні.
43. Типологія неформальних інститутів за критеріями їх взаємодії з формальними (Г.Хелмке і С.Левицьки).
44. Поняття інституційного дизайну.
45. Конституційний лад і конституційний процес в Україні.
46. Конституційні норми і реальні відносини: суперечності та шляхи їх подолання.
47. Проблема вибору форми правління у молодих демократіях.
48. Характеристика держави як базового політичного інституту з позицій нового інституціоналізму.
49. Особливості формування інституційного дизайну держав т. зв. «сірої зони».
50. Криза ідентичності та її прояви у процесі політичної трансформації в Україні.
51. Криза легітимності як виклик процесу демократизації в Україні.
52. Криза участі в умовах політичної трансформації в Україні та розвитку політичної активності громадян.
53. Криза реалізації політичних рішень в умовах демократичного транзиту.
54. Криза розподілу як складова політичної трансформації.
55. Якісні критерії та зовнішні прояви політичної стабільності й нестабільності.
56. Кризи політичного розвитку і модернізації: причини виникнення, різновиди, технології подолання.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для іспиту

Розподіл балів за усіма видами діяльності													
Змістовий модуль I						Змістовий модуль II							Усього
Тема 1	Тема 2	Тема 2	Тема 4	Тема 5	Контр.	Тема 1	Тема 2	Тема 2	Тема 4	Тема 5	Контр.	ІНДЗ	
5	5	5	5	5	15	5	5	5	5	5	15	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Політичні інститути та процеси в Україні» Режим доступу: <https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/fmvps/dystsypliny>.

2. Силабус навчальної дисципліни «Політичні інститути та процеси в Україні»

14. Рекомендована література

Основна

1. Бунецький Л. Інституційні процеси в Україні: ідентифікація, самоорганізація і світовий досвід / Л. Бунецький // Вісн. Львівського ун-ту. Серія філософсько-політологічні студії. – 2013. – Вип. 3. – С. 103-118. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2013_3_14

2. Вебер М. Соціологія. Загально історичні аналізи. Політика / Макс Вебер. – Київ: Основи, 1998. – 534 с.

3. Власенко С. Г. Основні причини та ризики деінституціоналізації демократії в Україні та шляхи її подолання / С. Г. Власенко // Вісник НАДУ. – 2015. – № 3. – С. 131-136.

4. Головченко В. Проблема політичної реформи в Україні та її європейський вибір [Електронний ресурс] / Володимир Головченко. – Режим доступу до ресурсу: <https://refdb.ru/look/3136304-p5.html>.

5. Кириченко М. О. Нелінійні метаморфози розвитку інформаційного соціуму в умовах глобальної біфуркації / М. О. Кириченко // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». – Випуск 56. – 2017. – С. 56-62.

6. Колодій А. Соціетальна культура як чинник національної консолідації // Консолідація українського народу: конституційно-правові аспекти. Збірник статей за матеріалами науково-практичної конференції 28 лютого – 1 березня 2013 р. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів: Вид-во Львівського університету, 2013. – С.40-54. – Режим доступу: <http://political-studies.com/?p=941>

7. Кройтор А. В. Ідеологічні особливості партійної палітри сучасної України: аналіз програм вітчизняних парламентських партій [Електронний ресурс] / А. В. Кройтор // S.P.A.C.E. Society, Politics, Administration in Central Europe. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://space.onua.edu.ua/index.php/space/issue/view/11>.

8. Кройтор А. В. Конституційні основи політичної системи в Україні / А. В. Кройтор. // Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (19 травня 2017 р., м. Одеса). – 2017. – С. 220–223.

9. Кройтор А. В. Моделі демократичних переходів та практика їх застосування у пострадянських країнах [Електронний ресурс] / А. В. Кройтор // Актуальні проблеми політики. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://app.onua.edu.ua/index.php/app/article/view/174/149>

10. Кройтор А. В. Особливості політичного транзиту в Україні [Електронний ресурс] / А. В. Кройтор. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10577/Kroytor%20A%20Prav%20ta%20inst%202018%20t1-11.pdf?sequence=1>.

11. Кройтор А.В. Реструктуризації внутрішньопартійної організації як виклик сучасної доби /А.В. Кройтор// Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Випуск 60. – Одеса, 2017. – С. 223-234

12. Лавриненко Г. Кризи політичної модернізації та пошук альтернативних варіантів розвитку держав// Електронний ресурс, Режим доступу: – <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/.../73>

13. Михальченко М.І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. - Дрогобич: ВФ «Відродження», 2004. – 488 с.

14. Мілюкова А. Політичні інститути та процеси в Україні [Електронний ресурс] / А. Мілюкова, Н. Степанова. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/>

15. Політичні трансформації у країнах Центральної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: Навчальний посібник / Упоряд. М.Лендъел. Ужгород: Поліграф центр «Ліра», 2016. – 464с.

16. Романюк. О. Моделі посткомуністичних трансформацій [Електронний ресурс] / О. Романюк – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8835/03-Romanuk.pdf?sequence=1>

17. Суспільно-політичні трансформації в Україні: від задумів до реалій /В. Ф. Солдатенко (кер.) та ін.; НАНУ; Ін-т політ. і етнонац. досл-нь.— К.: Парламентське вид-во, 2009 — 536 с.

18. Фісун О. Неопатримоніалізм проти демократії в Україні [Електронний ресурс] / О. Фісун – Режим доступу до ресурсу: <http://veche.kiev.ua/journal/1094/>.

Додаткова

1. Авксентьев А.О. Неопатримоніалізм: теоретико-методологічні засади та практичне втілення у політичних режимах //Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології» № 984. Вип.19 – Харків, 2011. – С.77-82.

2. Бунецький Л.Л. Інституційний дизайн сучасної української політики: криза ідентичності та конфлікт інтересів //Вісник СевНТУ. Сер.: Політологія. – 2013.- Вип.145. – С.115-121.

3. Валле В. Корупція: роздуми після Майдану. – К.: Дух і Літера, 2015. – 280 с.

4. Воронянський О. В. Політичні інститути: механізм формування в конкурентному середовищі // Сучасне суспільство .– 2014.– Вип. 1– С. 15–28.

5. Головаха Є.І. Закони інституціональних змін // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. - 2011, № 948. – http://www.sociology.kharkov.ua/docs/magazin/vesnik_soc/948.pdf

6. Горбатенко В. Характеристика сучасного етапу політичної модернізації в Україні. - <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/ukrpolituk/1/7.pdf>

7. Іщенко І. В. Політичні інститути в умовах нестабільності: аксіологічна складова //Філософія і політологія в контексті сучасної культури. - 2014. –Вип. 7.

8. Колодій А. Неоінституціоналізм та його пізнавальні можливості в політичних дослідженнях // Вісн. Львів. ун-ту. - 2010. - Вип. 1. - С. 60-69.

9. Кризові тенденції у діяльності Верховної Ради України. Аналітична записка. НІСД при Президентові України. - <http://www.niss.gov.ua/articles/1606/>

10. Рибій О.В. Основні фактори інституціонального розвитку та моделі процесів інституціональної зміни //Наук. зап. НаУКМА. Сер. Політ. науки.– 2010. – Т.108. – С.7-11.

11. Рибій О.В. Неформальні політичні інститути: сутність, класифікація, результати діяльності //Політичний менеджмент. – 2011. - №1. – С.34-42.

12. Романюк А. Новий інституціоналізм та поняття інституту в політичній науці // Вісн. Львів. ун-ту. - 2006. - Вип. 9. - С. 190-199.

13. Політична система для України: історичний досвід і виклики сучасності /О.Г. Аркуша, С.О. Біла та інші. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 988 с.

14. Степанова Н.Є., Мілюкова А.О. Адаптація запозичених політичних інститутів: деякі питання теорії та пострадянської практики. - <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4824/1/5-32.pdf>

15. Тімашова В. М. Архітектоніка та соціологічний зміст політичної сфери: політичні інститути //Гілея. – 2016. – Вип.104. – С.186-189. - http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_104_53

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Freedom House. Офіційний сайт: <https://freedomhouse.org/>
<http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html>
2. Верховна Рада України. Офіційний сайт. <https://www.rada.gov.ua/>
3. Газета Верховної Ради України «Голос України». Офіційний сайт. <http://www.golos.com.ua/>
4. Газета центральних органів влади «Урядовий Кур'єр». Офіційний сайт. <https://ukurier.gov.ua/uk/>
5. Кабінет Міністрів України. Офіційний сайт. <https://www.kmu.gov.ua/>
6. Наукова бібліотека Одеського національного університету ім.І.І. Мечникова. Офіційний сайт <http://lib.onu.edu.ua/>
7. Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського. Офіційний сайт.
8. Національна парламентська бібліотека. Офіційний сайт. <http://www.nplu.org/>
9. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. Аналітичні доповіді. Офіційний сайт: <http://www.niss.gov.ua/catalogue/7/>
10. Офіційний вісник України. Офіційний сайт. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/b19>
11. Президент України. Офіційний сайт. <https://www.president.gov.ua/>
12. Реєстр політичних партій. Офіційний сайт <http://www.minjust.gov.ua/parties>
13. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Офіційний сайт: www.razumkov.org.ua/